

Rojstni kraj odn. banovina, država	Kmetijstvo, gospodar. in lov	Obrt in industrija	Trgovina in promet	Javna služba, svobodni poklici	Ostali poklici, brez poklica	Skupaj prebival- cev	V %
Italija	46	1.322	1.911	1.498	1.749	6.526	11'31
Avstrija	5	386	402	396	508	1.697	2'94
Češkoslovaška	5	108	135	144	122	514	0'89
Rusija	—	69	37	88	72	266	0'46
Nemčija	—	82	42	38	57	219	0'38
Ostale države	5	116	92	71	154	438	0'76
Zamejstvo	61	2.083	2.619	2.235	2.662	9.660	16'74
Skupaj	1550	16.403	14.348	11.618	13.776	57.695	100'00

(Dalje prih.)

S M R T N A Ž E T E V

PRELAT DR. FRAN KOVAČIČ

† Dr. Fr. Kovačič

19. marca 1939. preminuli zgodovinar in organizator znanstvenih ustanov v Mariboru, prelat dr. Fran Kovačič, po svoji prirodi, miselnosti in družabni povezanosti ni bil meščanska osebnost. V vsem svojem osebnem življenju se je držal navad iz časov, ko je zapustil rodni Veržej in odšel v varaždinske šole. Instrukcije in znanstveno delo, katerega je začel kot srednješolec, mu niso dopuščali časa za ožje stike z meščanstvom, pozneje v Zagrebu, Rimu in v Mari-

boru pa je živel s knjigami in v knjigah ter z osebami, s katerimi ga je prosvetno in znanstveno delo neposredno vezalo. Bil je osebnost, ki je živela sama s seboj, ki zato družabnih stikov ni iskala razen z neposrednimi delovnimi tovariši in ki je ostala skoro nezaupna do mnogih, ki so iskali stikov z njo. Kovačič je visoko cenil prijateljstvo, ga iskreno ter dostojanstveno vzdrževal, pri tem pa je jasno ločil prijateljstvo od znanstva. Posledica tega je bila, da je Kovačič ostal vse svoje življenje ločen od mariborskega meščanstva in vzvišen nad njim ter da je živel z njim, kadar mu je govoril v ustni ali pisani besedi na društvenih sejah, občnih zborih in predavanjih, v dnevnem časopisu ali v znanstvenih revijah. Ni pa doživljal meščanskega razvoja zadnjih desetletij. Živel je poleg njega v tradicijah verženjske mladosti. Tako n. pr. ni načelno nikdar kupil konfekcijske obleke ali

v industriji izdelanih čevljev in je nosil samo ročno izdelane; to je podobno izvajal povsod in bil med zadnjimi Mariborčani, ki je cenil in uporabljal domače platno. Kot osebnost s trdno in ostro izklesanimi nazeri ni bil Kovačič odporen samo proti po reklami in modi vplivanem toku kulturnega življenja med sodobnim meščanstvom, temveč je odločno odklanjal tudi tehnično racionalizacijo sodobnega meščanskega gospodarstva, z njo pa tudi v precejšnji meri industrializacijo. Od sodobnih tehničnih pridobitev je vzljubil menda samo pisalni stroj.

To Kovačičevo gledanje na razvoj sodobnega meščanstva je izhajalo tudi iz njegovih nazorov o življenju sploh. Poudarek narodnostnega in vsakega življenja je bila Kovačiču *duševna kultura*, katero pa mora sodobna racionalizacija gospodarstva potisniti v ozadje s tem, ko mehanizira tudi duševno delo posameznika in s tem širokih ljudskih plasti. Posledica tega je bila po Kovačiču nova morala, ki je baš z mehanizacijo meščanskega gospodarstva iz dežele v mesto priseljenega deželana vodila v tuji narodnostni tabor, ga na deželi iztrgala iz našega narodnostnega telesa ter vključila v štajercijanstvo, povsod pa ga moralno zlomila ter izročila alkoholizmu ali pa golemu kriticističnemu negativizmu, ki je najožje zvezan z grobim uživanjem in s tem z nujnim propadanjem duševne kulture. Proti temu je Kovačič nastopal kot publicist in organizator. Kot publicist z urejevanjem in pisanjem »Našega doma«, katerega je usmeril posebno proti štajercijanstvu, ter kot dolgoletni sotrudnik »Slov. gospodarja« in »Straže«, kot organizator pa kot začetnik in dolgoletni voditelj mariborskega treznostnega gibanja. Manj do izraza je prišlo Kovačičevo politično in prosvetno organizacijsko delo. Za kratko dobo je 1907. prevzel organizacijo Slovenske kmečke zveze v ljutomerskem okraju, drugače pa je agitiral samo za časa volitev zlasti po Dravski do-

lini. Prosvetno pa se je Kovačič uveljavljal kot odbornik Tiskarne sv. Cirila v Mariboru, Narodne odbrane in Jadranske straže ter kot podpredsednik Ljudske univerze v Mariboru, kar je v zvezi s Kovačičevim delom na popularizaciji Slomška, v katerem je gledal slovenskega Grundtwiga.

Kovačičevo delo na popularizaciji in beatifikaciji A. M. Slomška zavzema zadnjih 10 let njegovega življenja in je izraz njegove *koncepcije narodnosti*. Mali narod je sposoben, da ohrani svojo bodočnost samo, ako za svoje področje razvije v kvalitetah vse panoge duševne kulture, katere gojijo veliki narodi. Iz teh razlogov je Kovačič deloval v Mariboru na ustanovitvi zgodovinskih znanstvenih organizacij in na njih rasti. Enako kakor je potrebno, da mali narod sam živi lastno znanstveno življenje, pa mora sodelovati z drugimi narodi tudi v svetniškem življenju; in narod postane popolen in enakovreden drugim šele takrat, ko dokaže, da je rodil in dal svetu tudi svetnike. V tem pojmovanju narodnosti je Kovačič povezal zgodovino Slomškove dobe s proučevanjem Slomškove osebnosti ter pomagal s tem svojim delom na prvih početkih poti, da postane Maribor tudi Slomškovo mesto. Delo na Slomšku in vse narodnostno, znanstveno in prosvetno Kovačičevo delo je obsegalo zlasti Podravje in Pomurje in predvsem preko tega vključevalo vanj tudi Maribor; posebno poglavje v življenju Kovačiča-meščana pa zavzema delo za *priključitev Maribora Jugoslaviji*.

O Mariboru smo ob prevratu imeli edino Žerjavove statistične študije, edini, ki pa je poznal podrobne krajevne prilike, je bil Kovačič. Kaj je to pomenilo l. 1918., naj ilustrira dejstvo, da ni imel o Božiču 1918. — za časa Kovačičeve odsotnosti — Maribor niti enega človeka, ki bi znal kartografsko vrisati v skico 1 : 25.000 narodnostno mejo na severu od Ostrega vrha in je bilo treba radi tega poslati sla k domačemu župniku na Sv. Duh! Kot član Narodnega sveta za štajersko je Kovačič že pred koncem oktobra 1918. izpopolnil svoje podatke o narodnostni meji ter bil z njimi pri roki generalu Maistru, ki je po njih usmeril svoje akcije na Muri in na Kobanskem. Kovačič je osebno videl v tem rešitev Maribora za Jugoslavijo, katero je mirovna konferenca legalizirala za državno mejo s koncem l. 1918. upravno in vojaško Jugoslaviji priključeno slovensko zemljo z narodnostno mejo na severu. Istočasno je podal sliko zgodovinske, narodnostne in geografske povezanosti Maribora s Slovenci in Jugoslovani in iz tega izhajajočo zgodovinsko, narodnostno in zemljepisno pravico Jugoslavije do Maribora.

Na tradiciji mladosti, s svojim vrednotenjem duševne kulture za javno življenje in s svojim pojmovanjem narodnosti se je Kovačič dvignil nad vsakdanjega mariborskega meščana. Z narodnim znanstvenim in organizatoričnim delom je soustvarjal današnji kulturni in ustvaril današnji znanstveni Maribor, katerega pred Kovačičem ni bilo in s katerim bo Kovačič trajno živel. Ne samo z Mariborom, z vso Slovenijo in Jugoslavijo pa bo živel s svojim ustmenim izročilom pred smrtjo, da mora nam vsem biti pred očmi vedno in povsod to, kar *Jugoslovane družiti* in ne kar smo izpovedovali prvih 20 let Jugoslavije — kar nas loči.

Franjo Baš.

† KMETIJSKI STROKOVNJAK VILJEM ROHRMAN

Kmetijski strokovnjak Viljem Rohrman

Rojen je bil v Novem mestu kot sin pisarniškega uradnika dne 11. maja 1862., kjer je obiskoval osnovno šolo in gimnazijo. Veselje za kmetijstvo se mu je vzbudilo pri stricu Matiji Rohrmanu, posestniku in znanemu sadjarju v Dobroški vasi pri Škocjanu na Dolenjskem, kamor je zahajal o počitnicah. Po končani VI. gimnaziji se mu je posrečilo dobiti državno štipendijo za obisk višje kmetijske šole v Tetschen-Liebwerdu na Češkem, katero je s prvo odliko dovršil leta 1883. Že med šolskim letom se mu je nudila prilika priti za 1 mesec v prakso na veleposestvo kneza Thuna v Perucu, kjer se je bliže seznanil tudi s sladkorno industrijo. Po dovršeni šoli je bil sprejet za kmetijskega praktikanta na bivšem cesarskem veleposestvu v Črvenem Avjezdu pri Pragi, kjer je ostal do maja 1884. in se seznanil z raznimi panogami obširnega veleposestva. Leta 1884. je bil imenovan za adjunkta Vinarske in sadjarske šole na Slapu pri Vipavi. Leta 1886. se je s šolo iz Slapa preselil na Grm pri Novem mestu. Leta 1907. je bil imenovan za rav-